

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

زمان چاپ: ۱۴۰۲/۰۶/۲۰

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

اولویت های راهبردی افزایش مشارکت زنان در اقتصاد روستاها (مورد مطالعه: روستاهای شهرستان شفت)

روح انگیز آسایش طلب

دانش آموخته دکتری جغرافیا و نظام سیاستگذاری، دبیر آموزش و پرورش ناحیه ۲ رشت، گیلان، ایران
(asayeshatalab@gmail.com)

چکیده

با توجه به اینکه نیمی از جمعیت کشور زنان هستند، برای دستیابی به توسعه اقتصادی لازم است زنان مانند مردان در فرایند توسعه مشارکت داشته باشند و از نتایج آن بهره ببرند. اما این مهم از بسیاری جهات در فرایند توسعه مغفول مانده است. هدف مقاله حاضر راهکارهای افزایش میزان مشارکت زنان در اقتصاد روستاهای شهرستان شفت است. روش تحقیق تحلیلی و توصیفی و گردآوری اطلاعات و داده‌های مورد نیاز به شیوه اسنادی و میدانی با استفاده از ابزار پرسشنامه انجام شده است. در این مطالعه با استفاده از ماتریس تحلیلی SWOT، راهبردهای مطلوب افزایش مشارکت زنان در اقتصاد روستایی شناسایی و سپس با کمک ماتریس برنامه‌ریزی استراتژیک کمی (QSPM)، راهبردهای مورد نظر اولویت‌بندی گردید. این پژوهش نیز بر روی روستاهای شهرستان شفت واقع در استان گیلان انجام شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد برای افزایش مشارکت زنان باید در روستاهای این شهرستان از استراتژی تهاجمی (SO) یا حداکثر-حداکثر بهره جست. همچنین مهم‌ترین راهبرد افزایش مشارکت زنان از بین ۸ راهبرد تعیین شده در روستاهای این شهرستان، راهبرد «تعیین و برگزاری دوره‌های آموزشی جهت کسب مهارت و تقویت روحیه خودباوری زنان برای راه‌اندازی کسب و کارهای تولیدی و خدماتی در روستاها» با نمره جذابیت ۵/۱۹ تعیین گردید، و سایر راهبردها به ترتیب با نمره جذابیت ۵/۰۸، ۵/۰۴، ۴/۸۳، ۴/۸۲، ۴/۷۳، ۴/۶۸ و ۴/۴۹ در رتبه‌های بعدی قرار گرفتند. بنابراین با در نظر گرفتن موارد تعیین شده در رهیافت‌های مختلف می‌توان به میزان مشارکت زنان در اقتصاد روستایی روستاهای این شهرستان افزود.

کلمات کلیدی: مشارکت زنان، اقتصاد روستایی، SWOT، QSPM، استراتژی.

۱- مقدمه

در سال‌های اخیر، رویکردهای مشارکتی به توسعه به صورت فزاینده مورد توجه قرار گرفته و بر اهمیت مشارکت، هم به عنوان یک وسیله و هم به عنوان یکی از هدف‌های توسعه پایدار تاکید شده است و در این میان زنان با توجه به نقشی که در خانواده ایفا می‌کنند و نیز حضور در عرصه‌های مشارکتی می‌توانند به عنوان محور اصلی پیشرفت و توسعه محسوب شوند. به کارگیری توانایی‌ها و استعدادهای زنان به قصد بهره‌گیری حداکثر از نیروی انسانی جوامع، مستلزم شناخت دقیق و علمی فعالیت‌های

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

آن‌ها است. از آنجا که در جوامع در حال انتقال، نیمی از جمعیت در روستاها به سر می‌برند و نیمی از جمعیت روستایی زنان هستند. یکی از راه‌های دستیابی به این منابع نیروی انسانی، مطالعه فعالیت‌های اقتصادی زنان روستایی در عرصه‌های گوناگون است. اهمیت سهم زنان روستایی در نیروی انسانی نه فقط در فعالیت‌های خانگی است، بلکه در فعالیت‌های تولیدی بیرون از خانوار نیز می‌باشد. با توجه به اینکه زنان روستایی هم در خانه و هم در خارج خانه به فعالیت‌های تولیدی مشغول هستند و ایجاد مازاد اقتصادی می‌کنند، شایسته است که سهم آنان به طور دقیق در اقتصاد خانوار تعیین گردد. از سوی دیگر، چون زنان روستایی در نقاط مختلف ایران به فعالیت‌های گوناگونی مشغول هستند، به نظر می‌رسد که مطالعه فعالیت‌های زنان روستایی می‌تواند تصویری جامع از سهم زنان را در فعالیت‌های اقتصادی نمایان سازد (لهسایی‌زاده و همکاران، ۱۳۸۴: ۱۲۴). زنان روستایی بسیاری از نقش‌های اجتماعی و اقتصادی داخل خانه را به خوبی نقش‌های اجتماعی و اقتصادی خارج خانه، ایفا می‌کنند. اما متأسفانه سهم آن‌ها مشخص نشده است. آن‌ها از برنامه‌های توسعه روستایی محروم مانده‌اند و تنها امور مربوط به مراقبت از بچه‌ها، تغذیه و غیره ... به ایشان نسبت داده شده است. این مسئله باعث گردیده تا طراحان و برنامه‌ریزان از پتانسیل خاص زنان روستایی غفلت نمایند (کاتور و شارما^۱، ۱۹۹۱: ۱۱). توجه به زنان و نقش آن‌ها به عنوان یکی از شاخص‌های و مقوله‌های توسعه، از اهمیت زیادی برخوردار است. از اینرو وجود سازمان‌های غیردولتی با فعالیت عمومی (امور بهداشتی، آموزش، فرهنگی و زیست محیطی) که از طریق مشارکت در فرآیند برنامه‌ریزی، اجرا، نظارت و ارزشیابی برنامه‌های روستایی، با ایفای نقش ترویجی، پژوهشی و آموزشی و مهم‌تر از همه رساندن صدای مردم به خصوص گروه‌های محروم به مسئولین و همچنین گفت و شنود با دولت، نقش اساسی دارند (رضوانی، ۱۳۸۸).

در تعریف سازمان ملل متحد مشارکت بدین گونه تعریف شده است: «دخالت دادن و درگیر شدن مردم در فراگردهای اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی که بر سرنوشت آنان اثر می‌گذارد. در این تعریف، مشارکت نوعی از فراگرد پایین به بالا پنداشته می‌شود که بر گسترده شدن و پخش هرچه بیشتر اقتدار و بازگشودن فرصت‌های پیشرفت برای رده‌های زیرین جامعه تاکید دارد». مشارکت مردم در روند توسعه، نزد صاحب‌نظران چنان جایگاهی دارد که گاه توسعه را معادل مشارکت دانسته‌اند و یا مشارکت را وسیله و هدف توسعه ذکر کرده‌اند (علی‌بیگی و بنی‌عامریان، ۱۳۸۸: ۱۱۵). در راستای مطالعات انجام شده در مورد افزایش مشارکت زنان در توسعه اقتصاد روستایی می‌توان به موارد زیر اشاره کرد. بررسی میزان مشارکت زنان روستایی در فعالیت‌های کشاورزی دهستان استرآباد شمالی شهرستان گرگان نشان داد، بیشتر مشارکت زنان در امور دامداری با میانگین (۲۹/۳) و در امور باغداری با میانگین (۵۲/۲) و در امور زراعی با میانگین (۳۷/۲) درصد که نشان‌دهنده مشارکت بیشتر زنان روستایی در فعالیت‌های دامداری است. در ضمن بین فعالیت زنان در فعالیت‌های مختلف و سن آنها در امر کشاورزی و دامداری رابطه وجود دارد (برقی و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۵۵). بررسی کارکرد اقتصادی زنان روستایی در فرآیند توسعه پایدار استان چهارمحال و بختیاری بیانگر آن است که کارکرد اقتصادی زنان روستایی از سویی متاثر از ساختارهای مکانی-فضایی و از سوی دیگر در ارتباط معنادار با عواملی همچون میزان برخورداری از مهارت‌های عمومی و دسترسی یا کنترل بر منابع و عوامل تولید است. ارتقاء سطح تحصیلات و برگزاری دوره‌های مختلف آموزشی-ترویجی به همراه فراهم ساختن زمینه افزایش دسترسی، کنترل و حتی تملک زنان روستایی بر منابع و عوامل تولید با ارائه راهکارهایی مثل عرضه تسهیلات بانکی ارزان قیمت و ... انتظار می‌رود با اجرای آنها زمینه ارتقاء کارکرد اقتصادی زنان روستایی در فرآیند توسعه پایدار بیش از پیش فراهم گردد (غفاری، ۱۳۹۲: ۳۵). شناسایی و اولویت‌بندی راهبردهای توانمندسازی زنان در روستاهای مهاجر فرست شهرستان مشهد با استفاده از ماتریس تحلیلی SWOT نشان می‌دهد، برای توانمندسازی زنان در روستاهای مهاجر فرست باید از استراتژی تهاجمی (حداکثر-حداکثر) استفاده کرد. همچنین مهمترین راهبرد توانمندسازی زنان در روستاهای مورد نظر «افزایش توجه به زنان در برنامه‌های توسعه نواحی روستایی در سطوح بالای تصمیم‌گیری» با امتیاز ۴/۲۹ همراه بوده است (وطن‌خواه نوغانی،

۱. Kaur & Sharma

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۱۳۹۵: ۶۱). همچنین تبیین نقش زنان روستایی در توسعه روستایی دهستان شاور شهرستان شوش نشان از آن دارد که زنان در فعالیتهای تولیدی مرتبط با صنایع دستی در مقایسه با سایر فعالیتها مشارکت بیشتری داشتند. اما متأسفانه حضور آنان در فعالیتهای اجتماعی و فرهنگی از جمله در مراکز تصمیم‌گیری از قبیل شورای اسلامی روستا و یا همکاری با دهیاری روستا با وضعیت مطلوب فاصله زیادی دارد (فتوتی و همکاران، ۱۳۹۱: ۶۷۷). تحلیل نقش‌پذیری زنان روستایی در فعالیتهای اقتصادی روستاهای بخش سیمکان شهرستان جهرم بیانگر آن است که سهم و نقش زنان در انجام و توسعه فعالیتهای اقتصادی بطور کلی ناچیز است. گرچه این وضعیت در رابطه با انواع مختلف فعالیتهای اقتصادی، متفاوت است. همچنین هیچ‌گونه بستر نهادی و سازمانی برای نظم‌بخشی، حمایت، هدایت و به فعلیت رساندن پتانسیل ارزشمند اقتصادی و شغلی نیمی از ساختار جمعیتی منطقه وجود ندارد و در بهره‌برداری ناچیزی هم که تاکنون از این فرصت و قابلیت بالقوه صورت گرفته است، در ساختارهای محیطی و بسترهای فراهم اقتصادی درون خانوارها نقش داشته است (امینی و طاهری، ۱۳۹۵: ۳۷). مهم‌ترین عوامل موثر بر توانمندسازی زنان روستایی نیز همکاری آنان در فعالیتهای اقتصادی، عوامل فردی و اجتماعی است. علاوه بر این، اساسی‌ترین موانع موجود در مسیر توانمندسازی زنان روستایی شهرستان رستم، عواملی نظیر نبود فرصتهای شغلی، پایین بودن میزان تحصیلات، وجود تعصبات خانوادگی و نبود حمایت‌های قانونی و شبکه ارتباطی است که این چهار متغیر، در مجموع قادر به تبیین حدود ۵۵٪ از تغییرات متغیر وابسته (عامل عدم توانمندی اجتماعی-اقتصادی زنان) می‌باشند. بنابراین برای ارتقاء توانایی زنان روستایی شهرستان رستم در فعالیتهای اجتماعی، اقتصادی و برنامه‌ریزی جهت گسترش مشارکت آنان، حذف این موانع ضروری می‌باشد (قنبری و انصاری، ۱۳۹۴: ۱). در راستای بررسی موانع توسعه اشتغال زنان روستایی در صنایع دستی شهرستان دیواندره مشخص شد، که حمایت‌های دولتی از بخش صنایع دستی انجام نمی‌شود. علاوه بر این، تحلیل عاملی موانع توسعه صنایع دستی به استخراج ۵ عامل با عنوان موانع اقتصادی، زیرساختی، اجتماعی-فرهنگی، آموزشی و روانشناختی منجر گردید، که از مهمترین راهکارهای توسعه اشتغال مرتبط با صنایع دستی، راهکارهای حمایتی، آموزشی-تشویقی و ایجاد تشکلهای صنایع دستی بوده است. در نتیجه پیشنهاد شد که نهادها و سازمانهای دست‌اندرکار با بسترسازی مناسب و آموزش‌های کاربردی، امکان حضور زنان روستایی را در بخش صنایع دستی فراهم نمایند (سواری و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۷). بررسی نقش فعالیتهای کشاورزی زنان روستایی در توانمندسازی اقتصاد خانوار شهرستان کاشان نشان می‌دهد که بین سن، بعد خانوار و میزان تحصیلات زنان روستایی با بهبود وضعیت اقتصاد خانواده رابطه معنی‌داری برقرار است. همچنین فعالیتهای اقتصادی زنان روستایی در توسعه پایدار منطقه موثر است (قنبری و همکاران، ۱۳۹۵: ۶۲). در ارتباط با نقش سواد و نیروی کار زنان در درآمد خانوار روستایی دیواندره استان کردستان مشخص شد بین میزان نیروی کار زنان روستایی در واحدهای بهره‌برداری و سهم آنان در درآمد خانوار رابطه‌ی مستقیمی وجود دارد، زیرا $r = 0.75$ معنی‌داری رابطه را تایید می‌کند. همچنین رابطه‌ی بین سواد زنان با سهم آنها در درآمد خانوارهای روستایی از نوع معکوس بوده و $r = -0.71$ نیز موید این مطلب است. البته بخش اعظم زنان روستایی بی‌سواد یا کم‌سواد (۸۵٪) بوده‌اند، که در میان درصد با تحصیلات بیشتر و اشتغال رابطه معکوس برقرار بوده و این موضوع نشان از نامناسب بودن آموزش‌های مرتبط با فعالیتهای روستایی دارد (مشیری و همکاران، ۱۳۸۸: ۶۹). در همین راستا بررسی نقش زنان روستایی در بهره‌برداری، حفاظت و احیاء عرصه‌های طبیعی بیابانی استان خوزستان نشان می‌دهد که زنان در کلیه فعالیتهای حفاظتی، احیایی و تخریبی منطقه نقش داشته و از سویی هیچ رابطه معنی‌داری بین ویژگی‌های شخصی آنان و فعالیتهای حفاظتی، احیایی و تخریبی توسط آنها وجود ندارد. در نتیجه فعالیتهای تخریبی زنان عمدی نبوده، بلکه به اقتضای مکان زندگی، شرایط آب و هوایی محل سکونت خود و کمبود نقدینگی و عمدتاً به دلیل نداشت آگاهی کافی به بهره‌برداری‌های غیراصولی اقدام می‌کند. عدم وجود امکانات رفاهی و تسهیلات زندگی، جمعیت زیاد، چرا مفرط دام، استفاده از سوخت‌های سنتی در مناطق مورد مطالعه، سبب تخریب منابع طبیعی است. جهت کاهش سیر صعودی تخریب این منابع، فراهم نمودن امکانات و ضروریات زندگی روستائیان، آگاه‌سازی و

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

آموزش زنان به عنوان نیمی از جمعیت فعال، برگزاری کلاس‌های آموزشی همراه با استفاده از رسانه‌های جمعی در آگاه‌سازی و ایجاد حساسیت در روستائیان در خصوص جایگاه و نقش بیابان و عرصه‌های بیابانی در توسعه پایدار ملی امری ضروری تلقی می‌گردد (غنیان و همکاران، ۱۳۸۷: ۱۱۹). بررسی نقش کار پنهان زنان در سطح رفاه خانوار روستایی شهرستان هامون نشان می‌دهد که درآمد حاصل از کار پنهان در بخش‌های کشاورزی و دامداری در حدود ۷۴۰۵۰۰ تومان در طی یک ماه است. در نتیجه کار پنهان زنان روستایی قلب اقتصاد خانواده بوده و فرهنگ‌سازی‌های لازم در زمینه ارزشمند نمایاندن این خدمات که در حجم تولید ملی انکارناپذیر است صورت می‌گیرد و دولت با حمایت از طرح‌های کوچک زود بازده تولیدی و ارائه تسهیلات مالی، زمینه استفاده از این نیروی عظیم انسانی را فراهم می‌کند (میرلطفی و همکاران، ۱۳۹۲: ۴۹). بررسی شیوه‌های آموزشی مؤثر در توسعه کارآفرینی زنان روستایی نشان می‌دهد، میزان آگاهی زنان مورد مطالعه پیرامون کارآفرینی در حد متوسط می‌باشد و بیشتر آنها نگرش مثبتی نسبت به نقش آموزش در بهبود کارآفرینی داشتند. بر اساس نتایج آزمون تحلیل عاملی، شیوه‌های آموزشی مؤثر بر توسعه کارآفرینی زنان روستایی به ترتیب اهمیت در سه عامل آموزش‌های تخصصی کارآفرینی، استفاده از اطلاعات و تجارب کارآفرینان زن موفق و استفاده از رسانه‌ها و اینترنت دسته‌بندی شدند. به منظور توسعه کارآفرینی بین زنان روستایی استفاده از روش‌های آموزش عملی، زنان کارآفرین موفق همچنین رسانه‌های نوین پیشنهاد می‌شود (موحدی و سلیمانیان بروجنی، ۱۳۹۵: ۲۴). کولهچی^۱ و همکاران (۲۰۱۲: ۱۱) با بررسی نقش زنان در گردشگری روستایی گازیله^۲ شهرستان ارزروم^۳ ترکیه نشان دادند توسعه فعالیت‌های گردشگری روستایی، با وجود قابلیت‌های مهم گردشگری مانند کوه، فلات و میراث فرهنگی می‌تواند به حل چالش‌های اقتصادی-اجتماعی با مشارکت زنان کمک کند. یولیاتی و اسکاسکار^۴ (۲۰۱۶: ۵۷۲۸) استراتژی افزایش مشارکت زنان کشاورز در برنامه ذخیره و انبار مواد غذایی روستاهای واقع در شرق جاوا را با مدل تحلیلی - توصیفی SWOT بررسی و نشان دادند بهترین استراتژی مدل SWOT نیز استراتژی رقابتی با پیگیری استاندارد کردن دستمزد بین کارگران زنان و مردان روستایی است، همچنین برای توسعه فعالیت‌های زنان کشاورز در ارتباط با امنیت غذایی (محصولات غذایی)، ارائه آموزش منظم به زنان در راستای فعالیت‌های مرتبط با امنیت غذایی، جامعه‌پذیری و آگاهی جنسیتی جامعه و رهبران مذهبی، شکل‌دادن و توانمندسازی گروه‌های کشاورز زن و همچنین ایجاد و تقویت شبکه‌ها بین گروه‌های کشاورز زن است.

در سال‌های اخیر با توجه به جایگاه زنان در فرآیند توسعه روستایی کشور، ارتقای نقش و جایگاه آنان در توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی کشور، از جمله اهداف و سیاست‌های کلی است. همچنین رفع موانع قانونی، نهادی و اجتماعی و کاستن نابرابری‌ها و تبعیض‌های جنسیتی به منظور مشارکت بیشتر زنان در فعالیت‌های اقتصادی، سیاسی و اداری کشور مورد توجه قرار گرفته است. توجه به آموزش و امکانات آموزشی برای زنان روستایی و ادامه تحصیل آن‌ها باعث پررنگ شدن نقش آنها در عرصه‌های اجتماعی و حتی مدیریت روستایی به ویژه دهیاری‌ها شده است. در این پژوهش راهکارهای افزایش میزان مشارکت زنان در اقتصاد روستایی، روستاهای شهرستان شفت مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد. در ادامه با استفاده از مدل SWOT اقدام به تحلیل عوامل داخلی و خارجی افزایش حضور زنان روستایی شهرستان شفت در این عرصه شده است.

۲- روش پژوهش

در این پژوهش، جمع‌آوری اطلاعات به دو روش اسنادی و میدانی انجام شده و از حیث هدف کاربردی و از نظر نحوه گردآوری داده‌ها، توصیفی از نوع پیمایشی است. از آنجایی که این تحقیق کاربردی است و نیاز به داده‌هایی مناسب و مستند

۱. Külekçi

۲. Gaziler

۳. Erzurum

۴. Yuliati and Iskaskar

دارد، لذا تعداد ۶۶ پرسشنامه بین دهیاران روستاهای منتخب پخش گردید که حجم نمونه این پژوهش را تشکیل می‌دهند. همچنین روایی پرسشنامه تدوین شده در ۴۰ گویه با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ تعیین شد. این ضریب برای سنجش میزان تک بعدی بودن نگرش‌ها، قضاوت‌ها و سایر مقولاتی که اندازه‌گیری آنها آسان نیست به کار می‌رود.

$$\alpha = \frac{K}{K-1} \left(1 - \frac{\sum_{i=1}^K \sigma_i^2}{\sigma^2} \right) \quad (1)$$

در این رابطه K تعداد گویه‌ها، σ_i^2 واریانس نمرات مربوط به گویه شماره i ام و σ^2 نیز واریانس جمع نمره‌های هر پاسخگو است. در جدول ۱ ضریب آلفای کرونباخ و پایایی درونی آن آورده شده است. (غیاثوند، ۱۳۹۲: ۲۶۱).

جدول ۱. ضریب آلفای کرونباخ و پایایی درونی آن (منبع نویسندگان)

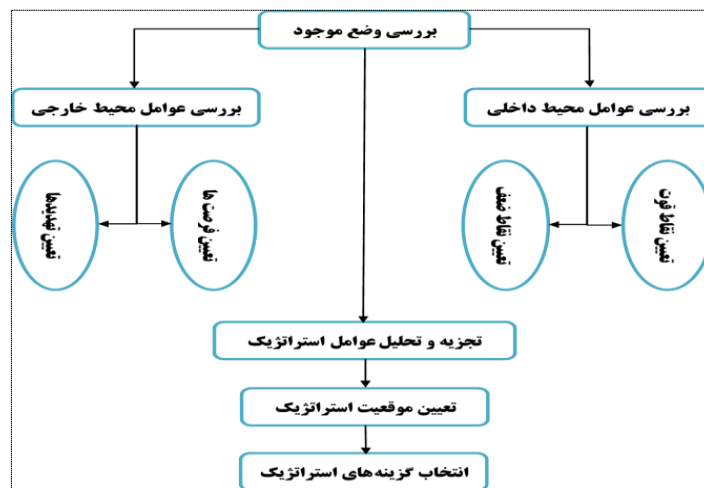
ردیف	۱	۲	۳	۴	۵	۶	آزمون کرونباخ
ضریب آلفای کرونباخ	$\alpha \geq 0.9$	$0.9 > \alpha \geq 0.8$	$0.8 > \alpha \geq 0.7$	$0.7 > \alpha \geq 0.6$	$0.6 > \alpha \geq 0.5$	$\alpha > 0.5$	۰/۹۳۷
پایایی درونی	عالی	خوب	قابل قبول	مورد سوال	ضعیف	غیر قابل قبول	عالی

نتایج بدست آمده از محاسبه آزمون آلفای کرونباخ بر روی گویه‌های مختلف نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید در جدول ۲ و مقایسه آنها با مقادیر آلفای جدول ۱ نشان می‌دهد که مقدار ضریب آلفای کرونباخ گویه‌های نقاط قوت و تهدید در حد "مناسب" و مقدار همین ضریب برای گویه‌های نقاط ضعف و فرصت در حد "عالی" هستند.

جدول ۲- ضریب آلفای کرونباخ برای عوامل داخلی (قوت‌ها و ضعف‌ها) و عوامل خارجی (فرصت‌ها و تهدیدها) (منبع نویسندگان)

عوامل	قوت‌ها	ضعف‌ها	فرصت‌ها	تهدیدها
تعداد سوالات	۱۲	۹	۱۵	۴
آلفای کرونباخ	۰/۸۹۲	۰/۹۱۲	۰/۹۳۹	۰/۸۵۵

برای تعیین استراتژی‌های اخذ شده جهت افزایش مشارکت زنان در اقتصاد روستاهای شهرستان شفت از مدل SWOT استفاده شد. تکنیک یا ماتریس SWOT، که گاهی TOWS نیز نامیده می‌شود، ابزاری برای شناخت تهدیدها و فرصت‌های موجود در محیط خارجی یک سیستم و بازشناسی ضعف‌ها و قوت‌های داخلی آن به منظور سنجش وضعیت و تدوین راهبرد برای هدایت و کنترل آن سیستم است. این روش بهترین استراتژی برای سازمان‌ها و ابزار ارزشمند برای تحلیل‌های استراتژیک است (کریمی و محبوب‌فر، ۱۳۹۱). مدل SWOT تحلیلی سیستماتیک را برای شناسایی این عوامل و انتخاب استراتژی که بهترین تطابق بین آنها را ایجاد می‌نماید، ارائه می‌دهد. از دیدگاه این مدل، یک استراتژی مناسب، قوت‌ها و فرصت‌ها را به حداکثر و ضعف‌ها و تهدیدها را به حداقل ممکن می‌رساند. برای این منظور، نقاط قوت و ضعف و فرصت‌ها و تهدیدها در چهار حالت کلی SO، WO، ST و WT پیوند داده می‌شوند و گزینه‌های استراتژی از بین آنها انتخاب می‌شوند (هریسون و کارون، ۱۳۸۲). قبل از هر چیز یک سیستم باید محیط بیرونی خود را بررسی و پویا کند تا بتواند فرصت‌ها و تهدیدهای بالقوه را کشف کند، همچنین باید محیط داخلی را نیز کاوش کند تا بتواند به نقاط قوت و ضعف خود پی ببرد. به طور کلی، چارچوب تحلیل SWOT در این پژوهش به صورت زیر است (شکل ۱).

شکل ۱- چهارچوب تحلیل SWOT

ماتریس SWOT امکان تدوین چهار انتخاب یا راهبرد متفاوت را فراهم می‌آورد. البته در جریان عمل، برخی از راهبردها با یکدیگر همپوشانی داشته، یا به طور همزمان هماهنگ با یکدیگر به اجرا در می‌آیند. در واقع، برچسب وضعیت سیستم، چهار دسته راهبرد را که از نظر درجه کنشگری متفاوت هستند، می‌توان تدوین کرد (جدول ۳).

جدول ۳- ماتریس SWOT

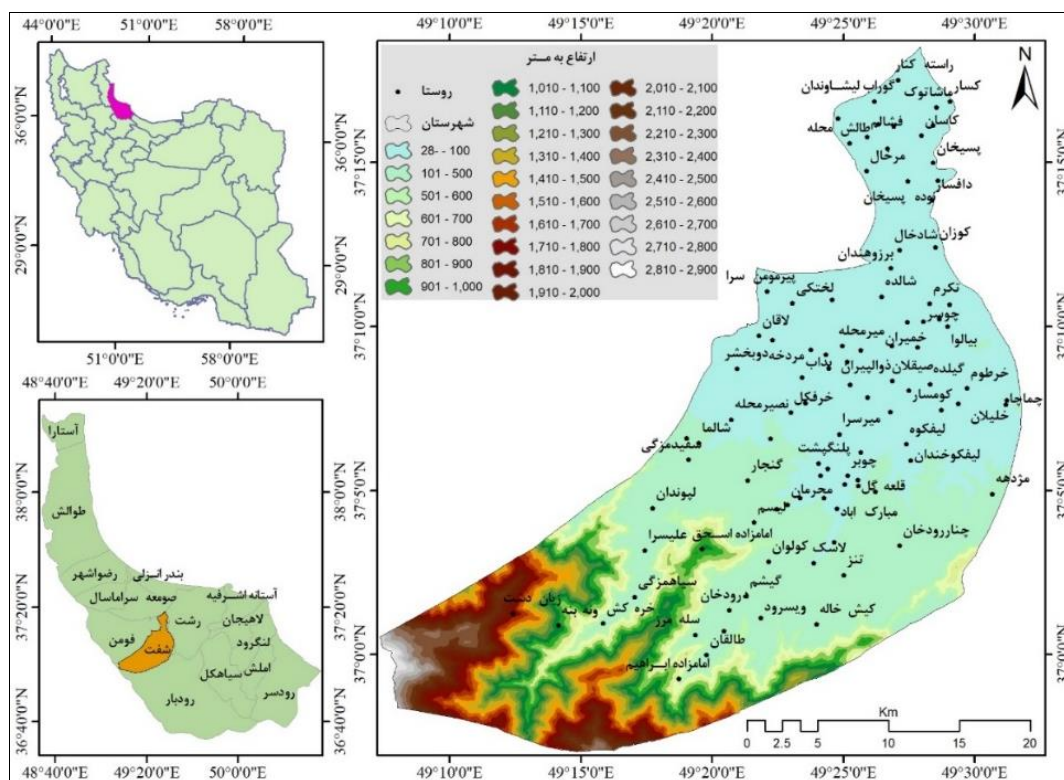
فهرست ضعف‌ها (W)	فهرست قوت‌ها (S)	عوامل درونی (داخلی)	عوامل بیرونی (خارجی)
ناحیه ۳ (WO): استراتژی‌های محافظه کارانه	ناحیه ۱ (SO): استراتژی‌های تهاجمی		فهرست فرصت‌ها (O)
ناحیه ۴ (WT): استراتژی‌های تدافعی	ناحیه ۲ (ST): استراتژی‌های رقابتی		فهرست تهدیدها (T)

- **راهبرد دفاعی:** هدف کلی راهبرد دفاعی یا حداقل-حداقل، که می‌توان آن را «راهبرد بقا» نیز نامید، کاهش ضعف-های سیستم برای کاستن و خنثی‌سازی تهدیدها است.
- **راهبرد انطباقی:** راهبرد انطباقی یا راهبرد حداقل-حداکثر، تلاش دارد با کاستن ضعف‌ها، حداکثر استفاده را از فرصت‌های موجود ببرد. یک سازمان ممکن است در محیط خارجی خود متوجه وجود فرصت‌هایی شود، ولی بواسطه ضعف‌های سازمانی خود قادر به بهره‌برداری از آن نباشد. در چنین شرایطی، اتخاذ انطباقی می‌تواند امکان استفاده از فرصت را فراهم آورد.
- **راهبرد اقتضایی (حداکثر-حداقل):** این راهبرد بر پایه بهره‌گرفتن از قوت‌های سیستم برای مقابله با تهدیدات تدوین می‌شود و هدف آن به حداکثر رساندن نقاط قوت و به حداقل رساندن تهدیدات است. با وجود این، از آنجا که تجارب گذشته نشان داده است که کاربرد نابجای قدرت می‌تواند نتایج نامطلوبی به بار آورد، هیچ سازمانی نباید به طور نسنجیده از قدرت خود برای رفع تهدیدات استفاده کند.
- **راهبرد تهاجمی (حداکثر-حداکثر):** تمام سیستم‌ها خواهان وضعیتی هستند که قادر باشند همزمان قوت و فرصت‌های خود را به حداکثر برسانند. برخلاف راهبرد دفاعی که یک راه‌حل واکنشی است، راهبرد تهاجمی یک راه حل کنشگر است. در چنین وضعیتی سازمان با استفاده از نقاط قوت خویش برای گسترش بازار تولیدات و خدمات خود گام بر می‌دارد.

در همین راستا از ماتریس برنامه‌ریزی استراتژیک کمی (QSPM) برای مشخص کردن جذابیت بین استراتژی‌هایی که در مرحله تصمیم‌گیری بکار می‌رود، استفاده شده است. این تکنیک مشخص می‌کند که کدام یک از گزینه‌های استراتژیک انتخاب شده، امکانپذیر است و در واقع اولویت‌بندی این استراتژی‌ها را مشخص می‌کند (ضرابی و محبوب فر، ۱۳۹۲: ۳۷).

۳- قلمرو جغرافیایی پژوهش

شهرستان شفت با مساحت ۶۸۱ کیلومتر مربع شامل دو شهر شفت و احمد سرگوراب، دو بخش مرکزی و احمد سرگوراب، چهار دهستان ملاسرا، جیرده، نصیرمحل و چوبر است. ساکنان این شهرستان ۸۷ درصد در روستا زندگی می‌کنند، قومیت و زبان رسمی مردم و مناطق کوهستانی شفت، تالشی و در قسمت‌های جلگه‌ای گیلکی است.

شکل ۲- موقعیت شهرستان شفت و روستاهای واقع در آن

این شهرستان از نظر اقتصادی به کشاورزی، دامپروری و یا صنایع وابسته به این دو متکی است. برنج از محصولات مهم کشاورزی منطقه است همچنین باغداری، پرورش دام و طیور، زنبورداری، شیلات، پرورش آبزیان و کرم ابریشم از دیگر فعالیت‌های جاری این شهرستان است. از نظر ناهمواری‌ها، از سه قسمت کوهستانی کوهپایه‌ای و جلگه‌ای تشکیل شده است که مساحت این بخش‌ها نسبتاً برابر هم هستند (شکل ۲).

۴- یافته‌ها و بحث

نتایج اولیه آماری از وضعیت جنس، سن، میزان تحصیلات، وضعیت اشتغال همسر (زن)، کفایت درآمد خانوار (زن شاغل) و موقعیت ارتفاعی محل سکونت پاسخ‌دهنده نشان می‌دهد، از ۶۶ نفر پاسخ‌دهنده، ۵۳ نفر مرد و ۴ نفر زن و ۹ نفر باقیمانده جنسیت خود را بدون پاسخ گذاشتند. سن پاسخ‌دهندگان بین ۲۰ تا بالاتر از ۶۵ سال متغیر بوده است، بطوریکه ۴۴ نفر در گروه سنی ۲۰ تا ۴۰ سال، ۱۸ نفر بین ۴۰ تا ۶۵ سال و ۱ نفر بالاتر از ۶۵ سال قرار داشته‌اند. همچنین ۳ نفر از پاسخ‌دهندگان سن خود را ارائه ندادند. از لحاظ سطح سواد بیشتر افراد دارای مدرک دیپلم، کاردانی و کارشناسی بودند که به ترتیب ۱۶، ۱۸

و ۲۳ پاسخ‌دهنده را شامل می‌شوند. همینطور افراد زیر دیپلم و کارشناسی ارشد به ترتیب دارای ۳ و ۱ نفر پاسخ‌دهنده بوده و ۳ نفر از پاسخ‌دهندگان میزان سواد خود را مشخص نکردند. وضعیت اشتغال پاسخ‌دهندگان نشان می‌دهد بیشتر افراد پاسخ-دهنده شاغل (۴۸ نفر) بوده و ۳، ۸ و ۲ نفر آنها به ترتیب بازنشسته، از کار افتاده و بیکار یا جویای کار هستند، و ۳ نفر از پاسخ‌دهنده‌ها شغل‌شان را مشخص نکردند. میزان کفایت درآمد خانوار افراد پاسخگو نشان می‌دهد ۵۰ نفر آنها از کفایت درآمد و ۶ نفر از عدم کفایت درآمد برخوردار هستند، همچنین ۱۰ نفر هیچ گونه اطلاعاتی از وضعیت درآمد خود ارائه نکرده و از بین گزینه‌های مختلف، گزینه بی‌تفاوت را انتخاب نمودند. در نهایت از ۶۶ نفر پاسخگو، ۵۴ نفر ساکن ناحیه جلگه‌ای، ۵ نفر ساکن ناحیه کوهپایه‌ای و ۲ نفر ساکن ناحیه کوهستانی و ۵ نفر باقیمانده بدون مشخص کردن موقعیت مسکونی خود، به سوالات پاسخ داده‌اند (جدول ۴).

جدول ۴- مشخصات فردی و عمومی پاسخ‌دهندگان

فراوانی	موقعیت طبیعی محل سکونت	فراوانی	میزان کفایت درآمد خانوار (مخصوصاً زنان شاغل)	فراوانی	وضعیت اشتغال و همسر	فراوانی	میزان تحصیلات	سن	فراوانی	جنس
۵	هیچکدام	۱۰	بی تفاوت	۴۸	هیچکدام	۳	هیچکدام	۳	هیچکدام	هیچکدام
۵۴	جلگه‌ای	۵۰	کفایت درآمد	۸	شاغل	۵	زیر دیپلم	۴۴	۲۰-۴۰	مرد
۵	کوهپایه‌ای	۶	عدم کفایت درآمد	۸	بازنشسته	۱۶	دیپلم	۱۸	۴۰-۶۵	زن
۲	کوهستانی	۶۶	کل	۲	از کار افتاده	۱۸	کاردانی	۱	۶۵ به بالاتر	کل
۶۶	کل			۶۶	بیکار و جویای کار	۲۳	کارشناسی	۶۶	کل	
					کل	۱	کارشناسی ارشد			
						۰	دکتری			
						۶۶	کل			

در راستای بررسی آماری فراوانی پاسخ‌دهندگان در رابطه با میزان آشنایی افراد پاسخگو با راهکارهای افزایش مشارکت زنان در اقتصاد روستایی مشخص شد ۵۶ نفر خود را آشنا با راه‌های مشارکت زنان دانسته و ۵ نفر آن فاقد این شناخت بودند، همچنین ۶ نفر افراد پاسخگو به هیچکدام از دو گزینه فوق پاسخ ندادند. فراوانی پاسخ‌دهندگان به سوال "میزان آشنایی شما با راه‌های مشارکت زنان در اقتصاد روستایی" حاکی از آن است که بیشتر افراد، آشنایی متوسط از این گویه دارند (۴۱ نفر)، و ۱۱ نفر از پاسخ‌دهندگان، آشنایی‌شان از این گویه در حد "زیاد" است. در این راستا ۹ نفر دارای شناخت "کم" و ۴ نفر دارای شناخت در حد "بسیار کم" بودند و ۱ نفر از افراد به این گویه پاسخ نداده است. پاسخ موافقت افراد با مشارکت زنان در اقتصاد روستایی بسیار جالب توجه است. بطوریکه ۱۴ نفر گزینه "بله"، ۶ نفر گزینه "خیر" و ۴۶ نفر از پاسخ‌دهندگان، هیچکدام از دو گزینه مورد نظر را انتخاب نکردند و این بنوعی تردید افراد پاسخگو را در جهت موافقت با شرکت زنان در این حوزه (اقتصادی) را نشان می‌دهد. با توجه به اینکه جنس بیشتر پاسخ‌دهندگان مرد است، این مسئله هنوز بعنوان یک مشکل فرهنگی خانوارها پابرجا بوده و بنظر می‌رسد قبل از هر گونه مشارکت زنان باید کلاس‌های آموزشی و توجیهی مشترک برای خانوارها برگزار گردد. در مورد میزان موافقت با مشارکت زنان نیز ۶ نفر گزینه "بسیار زیاد"، ۱۶ نفر گزینه "زیاد"، ۳۳ نفر گزینه "متوسط"، ۹ نفر گزینه "کم" و ۱ نفر گزینه "بسیار کم" را انتخاب کردند و ۱ نفر هم هیچ یک از پنج گزینه ارائه شده را انتخاب نکرده است. نتایج پاسخ به این سوال نشان از نسبی بودن میزان موافقت با مشارکت زنان روستایی در اقتصاد روستایی دارد. این سوال بنوعی در جهت تایید سوال قبلی بوده و با انجام کار فرهنگی، زمینه لازم برای آمادگی و پذیرش افراد روستایی در جهت مشارکت زنان در توسعه اقتصادی روستا فراهم می‌گردد. در همین راستا بررسی اشتغال افراد پاسخگو در بخش‌های مختلف کشاورزی، صنعت و خدمات و گردشگری نشان‌دهنده اشتغال بیشتر افراد در بخش خدمات و گردشگری است (۳۳ نفر). همینطور افراد شاغل در بخش کشاورزی ۶ نفر و صنعت نیز ۱۶ نفر بوده و ۳ نفر از پاسخ‌دهندگان، شغل‌شان را مشخص

نکردند. همچنین فعالیت افراد پاسخگو در زیر بخش‌های مختلف اقتصادی حاکی از آن است که فراوانی افراد مشغول در بخش گردشگری (۲۴ نفر) نسبت به سایر بخش‌ها یعنی: زراعت (۱۱ نفر)، باغداری (۵ نفر)، دامداری (۱۴ نفر)، شیلات (۶ نفر)، صنایع دستی (۶ نفر) بیشتر هستند و تعداد افراد مشغول در بخش دامداری و زراعت در رتبه دوم و سوم قرار دارند. بنظر می‌رسد عدم اشتغال افراد در بخش صنایع تبدیلی و تکمیلی محصولات روستایی در راستای توسعه گردشگری بسیار مهم بوده و یکی از ارکان ارتباط گردشگری روستا با شهرهای دور و نزدیک است و فروش محصولات مختلف (اعم کشاورزی و صنعتی) می‌تواند در توسعه اقتصادی روستا و افزایش درآمد خانوارها موثر واقع بيفتد (جدول ۵).

جدول ۵- میزان آشنایی با راهکارهای افزایش مشارکت زنان در اقتصاد روستایی

فراوانی	فعالیت در زیر بخش اقتصادی	فراوانی	فعالیت در بخش عمده اقتصادی	فراوانی	میزان موافقت با مشارکت زنان	فراوانی	موافقت با مشارکت زنان روستایی	فراوانی	میزان آشنایی با راهکارهای مشارکت زنان	فراوانی	آشنایی با راهکارهای مشارکت زنان
۱۱	زراعت	۳	هیچکدام	۱	هیچکدام	۴۶	هیچکدام	۱	هیچکدام	۶	هیچکدام
۵	باغداری	۲۳	کشاورزی	۶	بسیار زیاد	۱۴	بله	۰	بسیار زیاد	۵۶	بله
۱۴	دامداری	۸	صنعت	۱۶	زیاد	۶	خیر	۱۱	زیاد	۵	خیر
۶	شیلات	۲۲	خدمات و گردشگری	۳۳	متوسط	۶۶	کل	۴۱	متوسط	۶۶	کل
۲۴	گردشگری	۶۶	کل	۹	کم	۹	کم	۴	بسیار کم	۶۶	کل
۰	صنایع تبدیلی و تکمیلی			۱	بسیار کم			۴	بسیار کم		
۶	صنایع دستی			۶۶	کل			۶۶	کل		
۰	سایر بخش‌ها										
۶۶	کل										

در راستای تدوین راهبردهای مناسب جهت افزایش مشارکت زنان در اقتصاد روستایی و دستیابی به برنامه‌ریزی پایدار نیز از مدل راهبردی SWOT جهت شناسایی و تبیین نقاط قوت و ضعف درونی (داخلی) با فرصت‌ها و تهدیدات بیرونی (خارجی) و همچنین ماتریس مفهومی QSPM استفاده گردید. این ماتریس یکی از ابزارهای مهم برنامه‌ریزی استراتژیک است که از این طریق می‌توان تحلیل نظام‌یافته‌ای برای شناسایی این عوامل ایجاد و استراتژیی که بهترین تطابق را بین آنها ایجاد کند ارائه کرد. در جدول ۶ چارچوب کلی ماتریس تحلیلی SWOT آورده شده است.

جدول ۶- چارچوب کلی ماتریس SWOT

تهدیدها (Threats)	فرصت‌ها (Opportunities)	عوامل بیرونی (خارجی)	
		عوامل درونی (داخلی)	عوامل درونی (داخلی)
استراتژی ST: چگونه می‌توان از توانمندی‌ها برای غلبه بر تهدیدها استفاده کرد؟	استراتژی SO: چگونه می‌توان از توانمندی‌ها برای بهره‌گیری از فرصت‌های موجود استفاده کرد؟	نقاط قوت (Strength)	نقاط قوت (Strength)
استراتژی WT: چگونه می‌توان نقاط ضعف را در جهت غلبه بر تهدیدها کاهش داد؟	استراتژی WO: برای غلبه بر نقاط ضعف در جهت بهره‌گیری از فرصت‌ها چه فعالیت‌هایی می‌توان انجام داد؟	نقاط ضعف (Weakness)	نقاط ضعف (Weakness)

در بررسی‌های اولیه مشخص شد که از ۴۰ نقطه تعیین شده برای عوامل داخلی و خارجی، تعداد ۱۲ نقطه قوت در مقابل ۹ نقطه ضعف و تعداد ۱۵ نقطه فرصت در مقابل ۴ نقطه تهدید وجود دارد. بنابراین ۲۷ نقطه قوت و فرصت به عنوان مزیت و تعداد ۱۳ نقطه ضعف و تهدید به عنوان محدودیت و تنگنا پیش‌روی مشارکت زنان در اقتصاد روستایی شهرستان شفت در نظر گرفته شد. برای ارزیابی عوامل داخلی مدل SWOT ابتدا ضریب اهمیت هر سوال باید مشخص شود در این پژوهش از بارعاملی اختصاص یافته به هر گویه برای محاسبه ضریب اهمیت استفاده شده است (تحلیل عاملی اکتشافی). مقدار ضریب اهمیت بگونه‌ای است که مجموع ضرایب اهمیت گویه‌ها باید یک باشد. سپس برای تعیین رتبه هر گویه از میانگین پاسخ‌های مربوط به گزینه‌های هر سوال (یعنی

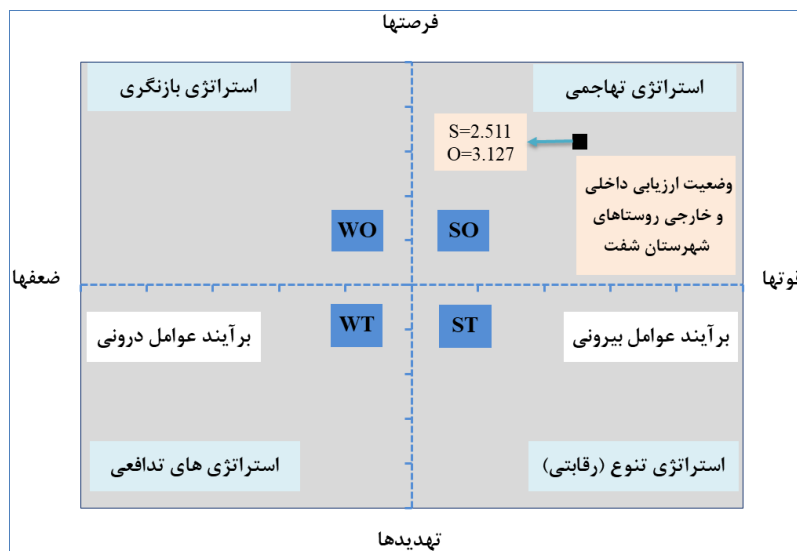
جدول ۷- تحلیل عوامل داخلی

کد گویه	گویه	مقدار بار عاملی	ضریب اهمیت	رتبه (میانگین)	امتیاز وزنی
S _۱	وجود زنان بعنوان نیروی انسانی.	۰/۶۸۲	۰/۰۴۴	۳/۴۱	۰/۱۵
S _۲	انگیزه زنان در توسعه، تکامل خانواده و حفظ محیط زیست.	۰/۷۴۴	۰/۰۴۹	۳/۵	۰/۱۷
S _۳	وجود فعالیتهای مختلف کشاورزی.	۰/۸۵۸	۰/۰۵۶	۳/۷۶	۰/۲۱
S _۴	توسعه گردشگری در مناطق کوهستانی-جلگه‌ای جهت اشتغال زنان در بوم‌گردی.	۰/۶۵۰	۰/۰۴۲	۳/۶۵	۰/۱۵۳
S _۵	استفاده از زنان در توسعه پایدار.	۰/۵۵۱	۰/۰۳۶	۳/۱۸	۰/۱۱۴
S _۶	تامین امنیت غذایی و تولید محصولات مازاد بر نیاز خانوار توسط زنان.	۰/۵۰۹	۰/۰۳۳	۳/۵	۰/۱۱۵
S _۷	جاذبه‌های گردشگری، افزایش گردشگران و فروش صنایع دستی.	۰/۸۳۸	۰/۰۵۵	۴	۰/۲۲
S _۸	تجلیل زنان بعنوان مدیران و محافظان منابع طبیعی و محیط زیست.	۰/۶۲۴	۰/۰۴۱	۳	۰/۱۲۳
S _۹	سیاست‌های جهانی در رابطه با اهمیت کار زنان.	۰/۷۰۸	۰/۰۴۶	۳/۵	۰/۱۶۱
S _{۱۰}	بستر فرهنگی مناسب جهت اشتغال زنان.	۰/۷۹۸	۰/۰۵۲	۳/۴۴	۰/۱۷۹
S _{۱۱}	نگرش مثبت بانکها و نهادهای مالی با کسب و کار زنان.	۰/۶۸۲	۰/۰۴۴	۳/۰۹	۰/۱۳۶
S _{۱۲}	افزایش تقاضای محصولات کشاورزی ارگانیک توسط شهرها.	۰/۷۴۴	۰/۰۴۹	۳/۴۴	۰/۱۶۸
W _۱	عدم آشنایی با مسائل و مشکلات زنان در فعالیتهای اقتصادی.	۰/۷۳۱	۰/۰۴۸	۱/۶۸	۰/۰۸
W _۲	ناچیز شمردن مشارکت زنان در فعالیتهای اقتصاد روستایی.	۰/۷۰۳	۰/۰۴۶	۱/۲۶	۰/۰۵۸
W _۳	کمبود سرمایه و قدرت مالی ضعیف زنان کارآفرین روستایی.	۰/۷۶۱	۰/۰۵	۲	۰/۱
W _۴	نبود فناوری‌های نوین در تولید صنایع دستی و ایجاد تنوع در آن جهت عرضه.	۰/۷۹۹	۰/۰۵۲	۱/۱۱	۰/۰۵۸
W _۵	کمبود برگزاری کلاس‌های ترویجی توسط مروجان.	۰/۷۸۸	۰/۰۵۱	۱/۲۶	۰/۰۶۴
W _۶	نگرش منفی مردان نسبت به توانمندی زنان.	۰/۷۴۷	۰/۰۴۹	۱	۰/۰۴۹
W _۷	عدم امکان رشد و گسترش رشته‌های تحصیلی براساس استعدادهاى زنان.	۰/۷۵۶	۰/۰۴۹	۱/۰۳	۰/۰۵
W _۸	عدم طراحی برنامه‌های توسعه روستایی متناسب با نیاز زنان.	۰/۷۹۸	۰/۰۵۲	۱/۴۳	۰/۰۷۴
W _۹	کمبود و نبود آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در گروه‌های عمده فعالیت اقتصاد روستایی.	۰/۸۳۱	۰/۰۵۴	۱/۴۶	۰/۰۷۹
جمع	نشانه برتری نقاط قوت بر نقاط ضعف است.	۱۵/۳۰۲	۰/۹۹۸		۲/۵۱۱

جدول ۸- تحلیل عوامل خارجی

کد گویه	گویه	مقدار بار عاملی	ضریب اهمیت	رتبه (میانگین)	امتیاز وزنی
O _۱	تامین مالی زنان در قالب اعتبارات خرد و کلان.	۰/۶۸۶	۰/۰۴۹	۳/۲۳۸	۰/۱۵۹
O _۲	گسترش بازارچه‌های محلی را جهت عرضه محصولات.	۰/۷۷۴	۰/۰۵۶	۳/۷۸۶	۰/۲۱۲
O _۳	ایجاد و راه‌اندازی بنگاه‌های اقتصادی خاص فعالیت زنان روستایی.	۰/۶۳۵	۰/۰۴۶	۳	۰/۱۳۸
O _۴	گسترش راه‌های ارتباطی و منابع اطلاعاتی.	۰/۵۳۷	۰/۰۳۹	۳/۳۸۱	۰/۱۳۲
O _۵	هویت دادن و استقلال بخشیدن به زنان و فراهم کردن زمینه مشارکت فعال آنها.	۰/۵۴۵	۰/۰۳۹	۳/۸۵۷	۰/۱۵
O _۶	توسعه گردشگری کشاورزی (اگروتوریسم).	۰/۶۸۹	۰/۰۴۹	۳/۷۸۶	۰/۱۸۵
O _۷	فعالیت زنان در کنار مردان.	۰/۸۲۶	۰/۰۵۹	۳/۷۱۴	۰/۲۱۹
O _۸	راه‌اندازی کارگاهها.	۰/۶۸۴	۰/۰۴۹	۴	۰/۱۹۶
O _۹	تاثیر برگزاری دوره‌های نهضت سوادآموزی یا فرصت ادامه تحصیل برای زنان.	۰/۶۶۳	۰/۰۴۸	۳/۸۳۳	۰/۱۸۴
O _{۱۰}	برگزاری دوره‌های نهضت سوادآموزی یا فرصت ادامه تحصیل برای زنان.	۰/۷۵۳	۰/۰۵۴	۳/۲۸۶	۰/۱۷۷
O _{۱۱}	ایجاد زمینه‌های افزایش تولید محصول مازاد بر مصرف خانوار، تنظیم دخل و خرج زندگی، ثبات و امنیت شغلی زنان.	۰/۸۰۷	۰/۰۵۸	۳/۴۲۸	۰/۱۹۹
O _{۱۲}	شرکت زنان در تشکلهای و تعاونی روستایی.	۰/۷۳۰	۰/۰۵۲	۳/۷۸۶	۰/۱۹۷
O _{۱۳}	ارتقاء کیفیت آموزش و مهارت دانش‌آموختگان.	۰/۷۰۰	۰/۰۵	۳/۶۴۳	۰/۱۸۲
O _{۱۴}	اقدامات حمایتی از سوی مسئولین دولتی در اشتغال زنان.	۰/۷۹۹	۰/۰۵۷	۳/۵۴۷	۰/۲۰۲
O _{۱۵}	حمایت از سازمان‌های مردم‌نهاد و تعاونی‌های فعال در حوزه حمایت و توانمندسازی زنان.	۰/۷۲۵	۰/۰۵۲	۳/۶۹	۰/۱۹۲
T _۱	وجود موانع اجتماعی همچون سخت بودن زمینه سوادآموزی، رشد تحصیلی و کیفیت پایین آموزش.	۰/۸۳۵	۰/۰۶	۱/۶۱۵	۰/۰۹۷
T _۲	وجود موانع اقتصادی پیش روی زنان روستایی (کمبود سرمایه و طولانی شدن زمان دسترسی زنان به اعتبارات).	۰/۸۵۴	۰/۰۶۱	۲	۰/۱۲۲
T _۳	وجود موانع فرهنگی همچون نگرش جامعه و مردان به توانمندی‌های زنان.	۰/۹۱۱	۰/۰۶۵	۲	۰/۱۳
T _۴	فرهنگ مردسالاری در روستاها و فقدان انگیزه در زنان به علت نان‌آور بودن مردان.	۰/۷۵۲	۰/۰۵۴	۱	۰/۰۵۴
جمع	نشانه غلبه فرصت‌های پیش رو بر تهدیدها	۱۳/۹۰۵	۰/۹۹۷		۳/۱۲۷

خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم و خیلی کم) استفاده شد که به ترتیب رتبه ۱، ۲، ۳، ۴ و ۵ را دارا بودند. همچنین اکثر پاسخ سوالات گزینه خیلی زیاد (۱)، زیاد (۲) و متوسط (۳) بود در نتیجه میانگین بین ۱/۵ تا ۲/۵ تغییر می‌کند. در جداول ۷ و ۸ ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و خارجی آورده شده است. با توجه به نتیجه ماتریس عوامل داخلی کاملاً مشخص است که نقاط قوت بر ضعف‌های مشارکت زنان در اقتصاد روستایی شهرستان شفت برتری دارد زیرا $(2.511 > 2.5)$ است. همچنین بررسی ماتریس عوامل خارجی نیز نشان از غلبه فرصت‌های پیش رو بر تهدیدهای مشارکت زنان در اقتصاد روستایی شهرستان شفت دارد. زیرا مقدار محاسبه شده بزرگتر مقدار مبنای ۲/۵ است $(3.127 > 2.5)$.

شکل ۳- ماتریس موقعیت مدل SWOT و اقدام استراتژیک در روستاهای شهرستان شفت

با توجه به وضعیت نقاط مدل SWOT و برتری نقاط قوت و فرصت بر نقاط ضعف و تهدید، می‌توان گفت آسیب‌پذیری روستاها بالا نیست و با اتخاذ استراتژی و برنامه‌ریزی مناسب در جهت رفع ضعف‌ها و تهدیدهای موجود و تقویت قوت‌ها و فرصت‌ها، روستاهای مورد مطالعه را می‌توان به وضعیت مورد نظر هدایت کرد. بنابراین با بررسی ۴ رکن مدل SWOT موقعیت روستاهای شهرستان شفت در وضعیت SO یعنی برتری قوت‌ها و فرصت‌ها قرار می‌گیرد. بنابراین برای مشارکت زنان در اقتصاد روستایی شهرستان شفت لازم است از راهبرد تهاجمی و استراتژی بازنگری (SO) استفاده کرد. در شکل ۳ استراتژی‌های تعریف شده مدل SWOT و موقعیت مشارکت زنان در اقتصاد روستاهای شهرستان شفت نشان داده شده است.

ارائه راهبردها براساس مدل SWOT

این مدل یکی از ابزارهای مهم در فرایند تدوین راهبرد است که بوسیله آن، اطلاعات مقایسه می‌شود. همچنین با استفاده از این ماتریس، امکان تدوین چهار انتخاب با استراتژی متفاوت از نظر درجه کنشگرهای متفاوت در فضا فراهم می‌شود، البته در جریان عمل، برخی از استراتژی‌ها با یکدیگر همپوشانی داشته و یا به طور همزمان و هماهنگ با یکدیگر به اجرا در می‌آیند. با توجه به نتایج بدست آمده از تحلیل SWOT، برای حضور و مشارکت زنان در اقتصاد روستایی شهرستان شفت، راهبردهای زیر پیشنهاد می‌شود (جدول ۹). با توجه به مطالب فوق و ماتریس عوامل داخلی و خارجی و همچنین ماتریس ارزیابی موقعیت مشارکت زنان در توسعه اقتصادی روستاهای شفت، استراتژی‌های تهاجمی (SO) زیر ارائه می‌گردد.

۱. افزایش توجه به مشارکت زنان در برنامه‌های توسعه روستایی در سطوح بالای تصمیم‌گیری.
۲. افزایش دسترسی زنان روستایی به منابع مالی و اعتباری دولتی و برداشتن موانع اخذ اعتبار جهت ایجاد کارگاه‌های کوچک تولیدی و اشتغال زنان در روستا.

جدول ۹- ماتریس مدل SWOT و راهبردهای افزایش مشارکت زنان در اقتصاد روستایی شهرستان شفت

<p>تهدیدها (Threats)</p> <p>T_۱. وجود موانع فرهنگی (نگرش جامعه و مردان به توانمندی‌های زنان روستایی و عدم استفاده از قدرت و همه توانایی آنها) در افزایش مشارکت زنان در اقتصاد روستایی.</p> <p>T_۲. وجود موانع اقتصادی (کمبود سرمایه و طولانی شدن زمان دسترسی زنان به اعتبارات) در افزایش مشارکت زنان در اقتصاد روستایی.</p> <p>T_۳. وجود موانع اجتماعی (سخت بودن زمینه سواد آموزی، رشد تحصیلی و کیفیت پایین آموزش‌های نهضت سوادآموزی و دوره‌های ترویجی) در افزایش مشارکت زنان در اقتصاد روستایی.</p> <p>T_۴. فرهنگ مرد سالاری در روستاها و فقدان انگیزه در زنان به علت نان‌آور بودن مردان، تهدیدی مقابل افزایش مشارکت زنان در اقتصاد روستایی.</p>	<p>فرصت‌ها (Opportunities)</p> <p>O_۱. تامین مالی زنان در قالب اعتبارات برای مشاغل خانگی، احداث کارگاه‌های صنایع کوچک تبدیلی و تکمیلی، صنایع دستی، اقامتگاه‌های بوم‌گردی و ...</p> <p>O_۲. گسترش بازارچه‌های محلی جهت عرضه محصولات زراعی، باغی، دامی و صنایع تبدیلی و دستی.</p> <p>O_۳. ایجاد و راه اندازی بنگاه‌های اقتصادی خاص فعالیت زنان روستایی.</p> <p>O_۴. گسترش راه‌های ارتباطی و منابع اطلاعاتی (رادیو، تلویزیون، مروجان، همسایگان، مرکز ترویج و خدمات کشاورزی، نشریه‌های محلی، تعاونی تولید، کلاس‌های ترویجی آموزشی و اینترنت).</p> <p>O_۵. هویت دادن و استقلال بخشیدن به زنان و فراهم کردن زمینه مشارکت فعال آنها در امور اقتصادی - اجتماعی - فرهنگی و سیاسی.</p> <p>O_۶. توسعه گردشگری کشاورزی (اگروتوریسم) در شهرستان و نیازسنجی آن.</p> <p>O_۷. فعالیت در کنار مردان که موجب افزایش مسئولیت‌پذیری، اعتماد به نفس و خوداتکایی زنان.</p> <p>O_۸. راه اندازی کارگاه‌های خیاطی، سفالگری، حصیر بافی، بافندگی، صنایع تبدیلی همچون: تولید ترشی، مربا، منجمد کردن و بسته‌بندی سبزیجات و حبوبات، تولید خشکبار و ...</p> <p>O_۹. تاثیر برگزاری دوره‌های نهضت سوادآموزی یا فرصت ادامه تحصیل بر مهارت آموزی و افزایش انگیزه زنان جهت مشارکت در اقتصاد روستایی.</p> <p>O_{۱۰}. برگزاری دوره‌های نهضت سوادآموزی یا فرصت ادامه تحصیل، فرصتی برای افزایش انگیزه زنان جهت مشارکت در اقتصاد روستایی.</p> <p>O_{۱۱}. ایجاد زمینه‌های افزایش تولید محصول مازاد بر مصرف خانوار، تنظیم دخل و خرج زندگی، ثبات و امنیت شغلی زنان بعنوان انگیزه‌ای جهت افزایش مشارکت آنان در اقتصاد روستایی.</p> <p>O_{۱۲}. شرکت زنان در تشکلات و تعاونی روستایی جهت افزایش مشارکت آنان در اقتصاد روستایی.</p> <p>O_{۱۳}. ارتقاء کیفیت آموزش و مهارت دانش آموختگان در جهت افزایش مشارکت آنان در اقتصاد روستایی.</p> <p>O_{۱۴}. اقدامات حمایتی مسئولین دولتی در اشتغال زنان به منظور افزایش مشارکت آنان در اقتصاد روستایی.</p> <p>O_{۱۵}. حمایت از سازمان‌های مردم نهاد و تعاونی‌های فعال در حوزه حمایت و توانمندسازی زنان جهت افزایش مشارکت آنان در اقتصاد روستا.</p>	<p>عوامل خارجی</p> <p>←</p> <p>عوامل داخلی</p> <p>↓</p>
<p>استراتژی‌های تنوع بخشی (ST):</p> <p>۱. از بین بردن موانع فرهنگی پیشروی زنان اعم مردان و سازمان‌ها، نهادهای دولتی و بانک‌ها در راستای مشارکت آنها در توسعه اقتصاد روستایی (S_۱T_۱ S_۲T_۱ S_۳T_۱).</p> <p>۲. تقویت ارتباط روستا با مناطق شهری اطراف از طریق شبکه‌های ارتباطی و استفاده از رسانه‌های نوظهور جهت ارائه و فروش کالاهای تولیدی کشاورزی و صنایع دستی و آموزش از طریق اینترنت و شبکه‌های اجتماعی (S_۲T_۲ S_۳T_۲).</p> <p>۳. سالم‌سازی محیط زیست روستایی و حفظ و ممانعت از تخریب منابع طبیعی و حفظ چشم‌انداز طبیعی جهت توسعه بوم‌گردی و گردشگری (S_۱S_۲).</p> <p>۴. اعطای وام‌های کم بازده و تسهیلات بانکی طولانی مدت و برداشتن موانع اداری به منظور سرعت بخشی به مشارکت زنان در توسعه اقتصادی روستاها (S_۱T_۳ S_۲T_۳).</p>	<p>استراتژی‌های رقابتی - تهاجمی (SO):</p> <p>۱. تاکید بر مشارکت زنان در کنار مردان و اشتغال این قشر از نیروی کار روستا در بخش‌های مختلف تولیدی و خدماتی (S_۱O_۱ S_۲O_۱ S_۳O_۱).</p> <p>۲. توسعه بوم‌گردی و گردشگری روستایی و استفاده از قابلیت زنان در عرضه صنایع دستی و محصولات تبدیلی جهت عرضه به گردشگران و مناطق شهری پیرامونی (S_۲O_۲ S_۲O_۳ S_۲O_۴).</p> <p>۳. تامین مالی و اعطای اعتبار جهت ایجاد کارگاه‌های کوچک در راستای تولید مازاد و اشتغال و همچنین پرداخت تسهیلات بانکی مدت دار با بهره پسیار کم (S_۲O_۳ S_۲O_۴ S_۲O_۵).</p> <p>۴. تاکید بر توسعه پایدار روستایی در راستای سیاست‌های جهانی حمایت از زنان و تحلیل از آنان جهت حفظ و حراست از منابع طبیعی و محیط زیست روستایی و همچنین حمایت مسئولین و نهادهای دولتی از زنان به منظور مشارکت و نقش پررنگ آنها در توسعه اقتصاد روستایی (S_۱O_۳ S_۱O_۴ S_۱O_۵).</p> <p>۵. استراتژی حمایت از مشارکت زنان با ایجاد سازمان‌های مردمی، تعاونی‌ها و غیره و همچنین بالا بردن سطح آگاهی خانوارها و آموزشهای مقید به آنها جهت استقبال از این فرصت در راستای افزایش سطح درآمد خانوارها و رفاه اجتماعی روستائیان (S_۲O_۲ S_۲O_۳ S_۲O_۴).</p> <p>۶. استراتژی حذف موانع فرهنگی موجود و ایجاد شرایط مناسب برای ادامه تحصیل زنان و تغییر نگرش مردان و زنان نسبت به مشارکت زنان در فعالیتهای اقتصادی و همچنین بکارگیری و اشتغال زنان در امور محوری روستاها (S_۱O_۲ S_۲O_۱).</p>	<p>نقاط قوت (Strength)</p> <p>S_۱. وجود زنان و مشارکت آنان بعنوان بخش اعظمی از نیروی انسانی.</p> <p>S_۲. انگیزه زنان در توسعه و تکامل خود، خانواده و حفظ محیط زیست از طریق افزایش مشارکت.</p> <p>S_۳. وجود فعالیتهای زراعی، باغی، دامی و لبنی و ... در افزایش مشارکت زنان.</p> <p>S_۴. توسعه گردشگری طبیعی و مذهبی در جلگه و کوهستان و فعالیتهای زنان در اقامتگاه‌های بوم‌گردی.</p> <p>S_۵. توجه برنامه‌ریزان توسعه به استفاده از مشارکت زنان روستایی در رسیدن به توسعه پایدار شهرستان.</p> <p>S_۶. فعالیت زنان جهت تولید محصولات سالم مازاد و عرضه به بازارهای اطراف (امنیت غذایی شهرستان).</p> <p>S_۷. تاثیر جاذبه‌های گردشگری، افزایش گردشگران و افزایش فروش صنایع دستی روستایی شهرستان.</p> <p>S_۸. تحلیل از زنان روستایی بعنوان اولین مدیران منابع طبیعی و نگهداران طبیعی محیط در شهرستان.</p> <p>S_۹. سیاست‌های جهانی (دستور کار ۲۱ اجلاس ریو) در قانون - گذاری توسعه روستایی به اهمیت کار زنان.</p> <p>S_{۱۰}. وجود بستر فرهنگی مناسب جهت پذیرش اشتغال زنان روستایی شهرستان.</p> <p>S_{۱۱}. نگرش مثبت بانک‌ها و نهادهای مالی به کسب و کارهای زنان روستایی.</p> <p>S_{۱۲}. افزایش تقاضای محصولات کشاورزی طبیعی و ارگانیک از طرف مصرف کنندگان شهری.</p>
<p>استراتژی‌های تدافعی (WT):</p> <p>۱. زمینه‌سازی و تشویق خانوارها به مشارکت زنان در امور اقتصادی روستا (T_۱W_۱W_۲).</p> <p>۲. دادن آموزش‌های لازم به زنان در جهت برقراری ارتباط با گردشگران و احداث اقامتگاه‌های بوم‌گردی و عرضه تولیدات محلی در این اماکن (T_۱W_۲W_۳).</p> <p>۳. ساخت یا تعمیر شبکه راه‌ها و تسهیل ارتباط بین روستا و مناطق شهری اطراف (W_۱).</p> <p>۴. استفاده از مروجان و برگزاری کلاسهای ترویجی در زمینه کشاورزی و صنایع دستی و نقش مشارکت آنها در تامین مایحتاج خانوارهای روستایی (W_۲T_۲).</p> <p>۵. نظارت سازمان‌های متولی و حمایت مستر از زنان در توسعه اقتصادی روستاها به منظور تحقق اهداف مشارکت (افزایش درآمد خانوارها، اشتغال جوانان و کاهش مهاجرت از روستا) (W_۱W_۲T_۱).</p>	<p>استراتژی‌های بازنگری (WO):</p> <p>۱. همکاری بانک‌ها و موسسات و نهادهای مالی در تخصیص منابع مالی جهت اشتغال و مشارکت زنان در فعالیتهای تولیدی و خدماتی روستاها (W_۲).</p> <p>۲. آموزش و تشویق خانوارها با برگزاری کلاس‌های مشترک در راستای تحقق مشارکت زنان در عرضه‌های مختلف اقتصادی و خدماتی (تولیدات کشاورزی، دامی، صنایع دستی و غیره...) (W_۱).</p> <p>۳. برگزاری کارگاه‌های آموزشی جهت آشنایی با جنبه‌های مختلف مشارکت زنان در بخش بوم‌گردی و گردشگری و اشتغال زنان در این بخش خدماتی (W_۲W_۳).</p> <p>۴. بازنگری در شیوه‌های سنتی تولید و فروش و استفاده از حوزه فناوری‌های نوین در تولید محصولات کشاورزی و صنایع دستی و همچنین استفاده از اینترنت و امکانات آن جهت عرضه تولیدات (W_۲).</p> <p>۵. بازنگری در طرح‌های توسعه روستایی و پررنگ کردن نقش و مشارکت زنان در توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و اوقات فراغت (W_۱W_۲W_۳).</p> <p>۶. استفاده از افراد یا تجربه متخصص جهت آشنایی زنان با مشکلات و چگونگی برخورد با آنها از طریق مشاوره و برگزاری کلاس‌های آموزشی.</p>	<p>نقاط ضعف (Weakness)</p> <p>W_۱. عدم آشنایی با مسائل و مشکلات زنان در فعالیتهای اقتصادی روستاهای شهرستان.</p> <p>W_۲. ناچیز شمردن مشارکت زنان در فعالیتهای اقتصاد روستایی.</p> <p>W_۳. کمبود سرمایه و قدرت مالی ضعیف زنان کارآفرین روستایی در شهرستان.</p> <p>W_۴. نبود فناوری‌های نوین در تولید صنایع دستی و ایجاد تنوع در آن جهت عرضه و صادرات.</p> <p>W_۵. کمبود برگزاری کلاس‌های ترویجی توسط مروجان.</p> <p>W_۶. نگرش منفی مردان نسبت به توانمندی زنان.</p> <p>W_۷. عدم امکان رشد و گسترش رشته‌های تحصیلی براساس استعدادهای زنان در شهرستان.</p> <p>W_۸. عدم طراحی برنامه‌های توسعه روستایی متناسب با نیاز زنان در شهرستان.</p> <p>W_۹. کمبود و نبود آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در گروه‌های عمده فعالیت اقتصاد روستایی شهرستان.</p>

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۳. تعیین و برگزاری دوره‌های آموزشی جهت کسب مهارت و تقویت روحیه خودباوری زنان برای راه اندازی کسب و کارهای تولیدی و خدماتی در روستاها.
۴. حمایت از زنان در قالب تشکل‌ها، اتحادیه و تعاونی‌های تولیدی و همچنین صندوق‌های قرض‌الحسنه به منظور بالا بردن توان مالی آنها.
۵. ایجاد زیرساخت‌ها و امکانات لازم جهت عرضه تولیدات و همچنین روش‌های نوین بازاریابی جهت عرضه و فروش محصولات.
۶. از بین بردن موانع فرهنگی و اجتماعی پیش روی زنان جهت مشارکت آنان در توسعه اقتصاد روستایی.
۷. بالا بردن سطح سواد زنان از طریق رسانه‌های دولتی و اجتماعی و برگزاری کلاس‌های توجیهی به منظور بکارگیری زنان بعنوان مدیران محیط زیست و محافظان منابع طبیعی روستا.
۸. افزایش و تاکید بر حضور موثر زنان روستایی و مشارکت آنان در امر گردشگری، اگروتوریسم و اکوتوریسم (بوم‌گردی) به منظور افزایش اشتغال و درآمدزایی خانوارها.

اولویت‌بندی استراتژی‌های منتخب (QSPM)

در ادامه مدل SWOT، برای اولویت‌بندی استراتژی‌های انتخاب شده در مرحله قبل، از ماتریس برنامه‌ریزی کمی QSPM استفاده شده است. تصمیم‌گیری درباره استراتژی‌های قابل قبول در برنامه‌ریزی‌ها با استفاده از تجزیه و تحلیل علمی و قضاوت شهودی صورت می‌گیرد. در این مرحله در ارتباط با استراتژی قابل قبول، تصمیم‌گیری می‌شود. جذابیت هر استراتژی با استفاده از ماتریس برنامه‌ریزی کمی مشخص شده و استراتژی‌های دارای جذابیت بالا به عنوان استراتژی‌های مورد تاکید و اولویت‌دار در برنامه‌ریزی‌ها تعیین می‌گردد. برای تعیین جدول برنامه‌ریزی کمی استراتژیک در برنامه‌ریزی‌ها، مراحل زیر طی می‌شود.

۱. ابتدا عوامل داخلی و خارجی و امتیاز وزنی هر یک از آنها به جدول برنامه‌ریزی استراتژیک منتقل شده، سپس کلیه استراتژی‌های قابل قبول پیشنهاد شده در ردیف بالای ماتریس برنامه‌ریزی استراتژیک فهرست می‌شوند.
۲. برای تعیین جذابیت هر استراتژی در یک مجموعه از استراتژی‌ها، بنا به اهمیت آن در تدوین هر استراتژی، امتیازی از ۱ تا ۴ داده می‌شود.
۳. برای بدست آوردن جمع امتیاز جذابیت، وزن‌های مرحله اول در امتیاز جذابیت مرحله دوم ضرب می‌گردد، به این ترتیب، مجموع امتیاز جذابیت هر یک از عوامل هر استراتژی به دست می‌آید. جمع امتیازهای جذابیت نشان‌دهنده جذابیت هر یک از عوامل در یک مجموعه از استراتژی‌ها است.
۴. از جمع امتیازهای جذابیت هر ستون جدول برنامه‌ریزی کمی استراتژیک، امتیاز جذابیت نهایی هر یک از استراتژی‌ها به دست می‌آید که بیانگر استراتژی‌هایی است که از جذابیت بیشتری برخوردار هستند.

امتیاز جذابیت بیشتر نشان‌دهنده مطلوبیت بودن آن استراتژی نسبت به سایر استراتژی‌ها است. در نتیجه بهترین استراتژی را اولویت‌بندی می‌کند. در جدول ۱۱، استراتژی‌های انتخاب شده براساس ماتریس SWOT و نتایج جدول QSPM و با توجه به نمره جذابیت و اولویت هر یک از آنها آورده شده است. بنابراین نتایج کمی جدول QSPM نشان می‌دهد که اولین و بهترین اولویت مشارکت زنان در توسعه اقتصادی روستاهای شهرستان شفت، "برگزاری دوره‌های آموزشی جهت کسب مهارت و تقویت روحیه خودباوری زنان برای راه اندازی کسب و کارهای تولیدی و خدماتی در روستاها" است. بدین ترتیب اولویت دوم و سوم تا هشتم در این جدول آمده است. بنابراین با آموزش روش‌های نوین کسب و کار و همسویی آن در ارتباط با امر گردشگری می‌تواند باعث افزایش اشتغال و جلوگیری از مهاجرت به سمت شهرها باشد. همچنین با بر طرف کردن نگرش مدیران و مردان در

راستای اشتغال زنان در کنار آنها می تواند باعث افزایش درآمد خانوارها گردد. این امر مستلزم برگزاری کلاس های آموزشی و مشاوره جهت همکاری زنان در توسعه اقتصاد روستایی است. البته تامین نیاز مالی زنان و برداشتن موانع اخذ اعتبار و تسهیل و تسریع مراحل اداری و پرداخت آن بعد از مرحله سوددهی می تواند در توسعه این رویکرد (مشارکت زنان) بیشتر موثر واقع گردد. در این راستا شرایط سخت افزاری (زیرساخت ها) و نرم افزاری (روش های نوین آموزشی و ارتباط با دنیای پیرامون روستا) مناسب و حمایت، نظارت و رصد دائمی عملکرد زنان شاغل و ارائه راهکارهای مفید جهت مواجهه با مشکلات رودرو می تواند در موفقیت آنان موثر واقع گردد.

جدول ۱۰- ماتریس برنامه ریزی کمی در برنامه ریزی استراتژیک

عوامل داخلی و خارجی	کد گروه	اول	استراتژی ها					دوم	سوم	چهارم	پنجم	ششم	هفتم	هشتم
			اول	دوم	سوم	چهارم	پنجم							
نقاط قوت (S)	S ₁	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴
	S ₂	۳/۵	۲	۳/۵	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
	S ₃	۳	۲	۳	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲
	S ₄	۲	۳	۲	۳	۱	۳	۱	۳	۳	۳	۳	۳	۳
	S ₅	۳	۱/۵	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
	S ₆	۳/۵	۲/۵	۳	۳	۲	۳	۲	۳	۳	۳	۳	۳	۳
	S ₇	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲
	S ₈	۳/۵	۳/۵	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
	S ₉	۴	۲/۵	۴	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
	S ₁₀	۳	۲	۳	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲
	S ₁₁	۱/۵	۳/۵	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
	S ₁₂	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲
	S ₁₃	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
	S ₁₄	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲
	S ₁₅	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
نقاط ضعف (W)	W ₁	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲
	W ₂	۳	۲	۳	۲	۳	۲	۳	۲	۳	۲	۳	۲	۳
	W ₃	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲
	W ₄	۱/۵	۳/۵	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
	W ₅	۱/۵	۳/۵	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
	W ₆	۳	۲	۳	۲	۳	۲	۳	۲	۳	۲	۳	۲	۳
	W ₇	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲
	W ₈	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲
	W ₉	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲
نقاط فرصت (O)	O ₁	۲	۳/۵	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲
	O ₂	۱/۵	۳/۵	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
	O ₃	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲
	O ₄	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲
	O ₅	۳/۵	۳/۵	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
	O ₆	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲
	O ₇	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
	O ₈	۱/۵	۳/۵	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
	O ₉	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲
	O ₁₀	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲
	O ₁₁	۳/۵	۳/۵	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
	O ₁₂	۳/۵	۳/۵	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
	O ₁₃	۲/۵	۳/۵	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
	O ₁₄	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲
	O ₁₅	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲
نقاط تهدید (T)	T ₁	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲
	T ₂	۱/۵	۳/۵	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
	T ₃	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲
	T ₄	۱/۵	۳/۵	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

۵/۲/۹۷	۸/۸/۹۸	۵/۲/۹۹	۵/۲/۹۹	۵/۲/۹۹	۵/۲/۹۹	۵/۲/۹۹	۵/۲/۹۹	جمع امتیازها
--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------------

جدول ۱۱- اولویت‌بندی استراتژی‌های انتخاب شده

ردیف	کد استراتژی	استراتژی انتخاب شده	نمره جذابیت
۱	SO _۱	تعیین و برگزاری دوره‌های آموزشی جهت کسب مهارت و تقویت روحیه خودباوری زنان برای راه اندازی کسب و کارهای تولیدی و خدماتی در روستاها.	۵/۱۹
۲	SO _۲	افزایش و تاکید بر حضور موثر زنان روستایی و مشارکت آنان در امر گردشگری، اگروتوریسم و اکوتوریسم (بوم‌گردی) به منظور افزایش اشتغال و درآمدزایی خانوارها.	۵/۰۸۶
۳	SO _۳	از بین بردن موانع فرهنگی و اجتماعی پیش روی زنان جهت مشارکت آنان در توسعه اقتصاد روستایی.	۵/۰۴۵
۴	SO _۴	حمایت از زنان در قالب تشکیل‌ها، اتحادیه و تعاونی‌های تولیدی و همچنین صندوق‌های قرض الحسنه به منظور بالا بردن توان مالی آنها.	۴/۸۲۶
۵	SO _۵	افزایش توجه به مشارکت زنان در برنامه‌های توسعه روستایی در سطوح بالای تصمیم‌گیری.	۴/۸۲۲
۶	SO _۶	بالا بردن سطح سواد زنان از طریق رسانه‌های دولتی و اجتماعی و برگزاری کلاس‌های توجیهی به منظور بکارگیری زنان بعنوان مدیران محیط زیست و محافظان منابع طبیعی روستا.	۴/۷۳
۷	SO _۷	افزایش دسترسی زنان روستایی به منابع مالی و اعتباری دولتی و برداشتن موانع اخذ اعتبار جهت ایجاد کارگاه‌های کوچک تولیدی و اشتغال زنان در روستا.	۴/۶۸۱
۸	SO _۸	ایجاد زیرساخت‌ها و امکانات لازم جهت عرضه تولیدات و همچنین روش‌های نوین بازاریابی جهت عرضه و فروش محصولات.	۴/۴۸۹

۵- نتیجه‌گیری

مطالعه حاضر به بررسی و نقش میزان مشارکت زنان روستایی در اقتصاد روستاهای شهرستان شفت پرداخته است. بررسی‌ها نشان می‌دهد که تاکنون مواهب و دستاوردهای توسعه در جامعه روستایی، بیشتر نصیب مردان شده و زنان بیش از مردان از پیامدهای منفی تغییرات ناشی از توسعه آسیب و زیان دیده‌اند. در این پژوهش از مدل SWOT و QSPM و همچنین تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شد. با استفاده از مدل SWOT در ابتدا ۸ استراتژی تهاجمی (SO) شناسایی و سپس با بکارگیری ماتریس جذابیت یا مدل QSPM اولویت‌بندی استراتژی‌ها مشخص گردید. بطوریکه استراتژی "تعیین و برگزاری دوره‌های آموزشی جهت کسب مهارت و تقویت روحیه خودباوری زنان برای راه اندازی کسب و کارهای تولیدی و خدماتی در روستاها" بعنوان اولویت اول، استراتژی "افزایش و تاکید بر حضور موثر زنان روستایی و مشارکت آنان در امر گردشگری، اگروتوریسم و اکوتوریسم (بوم‌گردی) به منظور افزایش اشتغال و درآمدزایی خانوارها" بعنوان اولویت دوم، استراتژی "از بین بردن موانع فرهنگی و اجتماعی پیش روی زنان جهت مشارکت آنان در توسعه اقتصاد روستایی" بعنوان اولویت سوم، استراتژی "حمایت از زنان در قالب تشکیل‌ها، اتحادیه و تعاونی‌های تولیدی و همچنین صندوق‌های قرض الحسنه به منظور بالا بردن توان مالی آنها" بعنوان اولویت چهارم، استراتژی "افزایش توجه به مشارکت زنان در برنامه‌های توسعه روستایی در سطوح بالای تصمیم‌گیری" بعنوان اولویت پنجم، استراتژی "بالا بردن سطح سواد زنان از طریق رسانه‌های دولتی و اجتماعی و برگزاری کلاس‌های توجیهی به منظور بکارگیری زنان بعنوان مدیران محیط زیست و محافظان منابع طبیعی روستا" بعنوان اولویت ششم، استراتژی "افزایش دسترسی زنان روستایی به منابع مالی و اعتباری دولتی و برداشتن موانع اخذ اعتبار جهت ایجاد کارگاه‌های کوچک تولیدی و اشتغال زنان در روستا" بعنوان اولویت هفتم و استراتژی "ایجاد زیرساخت‌ها و امکانات لازم جهت عرضه تولیدات و همچنین روش‌های نوین بازاریابی جهت عرضه و فروش محصولات" بعنوان اولویت هشتم انتخاب شدند.

مراجع

- امینی، عباس؛ و طاهری، علی حسین. (۱۳۹۵). تحلیلی بر نقش‌پذیری زنان روستایی در فعالیت‌های اقتصادی و عوامل مؤثر بر آن: مورد مطالعه مناطق روستایی بخش سیمکان در شهرستان جهرم. *نشریه علمی علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران*، ۱۲ (۲)، ۳۷-۵۱.
- برقی، حمید؛ تقدیسی، احمد؛ تازیکی، رقیه؛ و نادرخانی، زلیخا. (۱۳۹۲). بررسی میزان مشارکت زنان روستایی در فعالیت‌های کشاورزی (دهستان استرآباد شمالی شهرستان گرگان). *برنامه ریزی فضایی (جغرافیا)*، ۳ (۴)، ۱۵۵-۱۷۴.
- رضوانی، محمد رضا. (۱۳۸۸). مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی توسعه روستایی در ایران، چاپ سوم، نشر قومس. ۳۰۶ صفحه.
- سواری، مسلم؛ و شعبانعلی فمی، حسین؛ و شریف زاده، محمد شریف. (۱۳۹۶). موانع توسعه اشتغال زنان روستایی در صنایع دستی شهرستان دیواندره. *فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، ۶ (۲۱)، ۱۷-۳۶.
- ضرابی، اصغر؛ و محبوب‌فر، محمدرضا. (۱۳۹۲). کاربرد مدل SWOT-QSPM در تدوین استراتژی توسعه گردشگری شهر کاشان. *مجله علمی-پژوهشی برنامه‌ریزی فضایی (جغرافیا)*، ۳ (۴)، ۳۷-۵۸.
- علی بیگی، امیر حسین؛ و بنی‌عامریان، لیلا. (۱۳۸۸). عوامل دموگرافیک مؤثر بر مشارکت زنان روستایی در برنامه‌های ترویجی: مطالعه موردی شهرستان سنقر و کلیایی. *فصلنامه علمی مطالعات اجتماعی روان‌شناختی زنان*، ۷ (۲)، ۱۱۵-۱۳۳.
- غفاری، سید رامین. (۱۳۹۲). کارکرد اقتصادی زنان روستایی در فرآیند توسعه پایدار (مطالعه موردی: استان چهارمحال و بختیاری). *فصلنامه علمی-پژوهشی اطلاعات جغرافیایی (سیپهر)*، ۲۲ (۸۶)، ۳۵-۴۲.
- غنیان، منصور؛ خانی، فضیله؛ و قدیری معصوم، مجتبی. (۱۳۸۷). نقش زنان روستایی در بهره‌برداری، حفاظت و احیاء عرصه‌های طبیعی بیابانی (مطالعه موردی استان خوزستان). *پژوهش زنان*، ۶ (۱)، ۱۱۹-۱۳۵.
- غیاثوند، احمد. (۱۳۹۲). کاربرد آمار و نرم افزار SPSS در تحلیل داده‌ها. *انتشارات تیسرا*. چاپ اول. ص ۲۶۱.
- فتوتی، هستی؛ برادران، مسعود؛ سلمانزاده، سیروس؛ و غنیان، منصور. (۱۳۹۱). تبیین نقش مشارکت زنان روستایی در توسعه روستایی (مطالعه موردی دهستان شاوور شهرستان شوش). *مجله تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران*، ۴۳ (۴)، ۶۷۷-۶۹۲.
- قنبری، یوسف؛ برقی، حمید؛ و قطبی نژاد، نفسیه. (۱۳۹۵). بررسی نقش فعالیت‌های کشاورزی زنان روستایی در توانمندسازی اقتصاد خانوار (مطالعه موردی: بخش بزرگ شهرستان کاشان). *نشریه علمی-ترویجی توسعه راهبرد*، ۴۸، ۶۲-۷۶.
- قنبری، یوسف؛ و انصاری، رحیمه. (۱۳۹۴). شناسایی و تبیین عوامل اجتماعی و اقتصادی مؤثر بر توانمندسازی زنان روستایی (مطالعه موردی: شهرستان رستم). *مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی*، ۴ (۳)، ۱-۱۰.
- کریمی، جعفر؛ و محبوب‌فر، محمدرضا. (۱۳۹۱). تکنیک‌ها و مدل‌های برنامه‌ریزی توریسم، *انتشارات ارکان دانش*، چاپ اول، اصفهان.
- لهسایی زاده، عبدالعلی؛ جهانگیری، جهانگیر؛ خواجه نوری، بیژن. (۱۳۸۴). بررسی مشارکت اقتصادی زنان روستایی (مطالعه موردی استان فارس)، *مجله جامعه‌شناسی ایران*، ۶ (۳)، ۱۲۴-۱۴۵.
- مشیری، سیدرحیم؛ مهدوی، مسعود؛ و علیایی، محمدصادق. (۱۳۸۸). بررسی نقش سواد و نیروی کار زنان در درآمد خانوار روستایی مطالعه‌ی موردی: زنان روستایی دیواندره استان کردستان. *فصلنامه جغرافیا و توسعه*، ۷ (۱۴)، ۶۹-۸۲.
- موحدی، رضا؛ و سلیمانیان بروجنی، جلیله. (۱۳۹۵). بررسی شیوه‌های آموزشی مؤثر در توسعه کارآفرینی زنان روستایی. *راهبردهای کارآفرینی در کشاورزی*، ۳ (۶)، ۲۴-۳۳.
- میرلطفی، محمدرضا؛ بندانی، میثم؛ و شهرکی، سعیده، محمدرضا. (۱۳۹۲). بررسی نقش کار پنهان زنان در سطح رفاه خانوار روستایی (مطالعه موردی: زنان روستایی شهرستان هامون). *مجله علمی-پژوهشی برنامه‌ریزی فضایی (جغرافیا)*، ۳ (۳)، ۴۹-۶۸.
- وطنخواه نوغانی، آتنا؛ قاسمی، مریم؛ جوان، جعفر. (۱۳۹۵). شناسایی و اولویت‌بندی راهبردهای توانمندسازی زنان در روستاهای مهاجرفرست بر اساس ماتریس SWOT و QSPM (مطالعه موردی: شهرستان مشهد). *فصلنامه علمی مطالعات اجتماعی روان-شناختی زنان*، ۳ (۴۸)، ۶۱-۹۲.
- هریسون، جفری؛ و کارون، سنت جان. (۱۳۸۲). مدیریت استراتژیک. ترجمه: بهروز قاسمی. *انتشارات هیأت*. چاپ اول. تهران.